

~ 1 ~

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

בס"ד

דגשים בכתיבה

תוכנית לפיתוח מיומנויות הכתיבה

ראשי פרקים

- 2.....הקדמה
- 4..... כתב
- 4..... צורת אותיות
- 4..... רווח בין אותיות
- 4..... ארגון הכתיבה
- 5..... כללים וכלים לשמירה על ארגון כתיבה תקין
- 5..... מחברת עטופה
- 5..... עיפרון
- 5..... דרך הצבת המחברת
- 5..... מצב הגוף בזמן הכתיבה
- 5..... מחיקות
- 5..... הדגשה
- 5..... דף נקי מקשקושים
- 6..... טבלת סיכום מצב כתיבה / דוגמא
- 7..... הצעות לפעילות בנושא מודעות לכללי הכתיבה- בכיתה
- 7..... טיפול נאות בשגיאות כתיב
- 8..... מה אם כן יכול המורה לעשות במליאת הכיתה על מנת לסייע לתלמיד לשפר את הכתיב?
- 8..... פיתוח תהליכי בקרה עצמית
- 8..... הדרך הנכונה והיעילה לבדיקת הכתבה ותיקון שגיאות
- 8..... דרכים להקניית כתיב נכון
- 8..... דוגמאות לכללים לכתיב נכון
- 9..... מילים בעייתיות בשכיחות גבוהה
- 9..... הצעות לפיתוח הבעה בכתב
- 10..... פעילות לפיתוח ההבעה המילולית
- 11..... הדגשים בקריאה – תוכנית תכנית לפיתוח מיומנויות קריאה
- 12..... א. פעולות טרום קריאה
- 13..... ב. שלב הקריאה המרפרפת
- 13..... ג. שלב הקריאה המעמיקה
- 14..... מיומנות שאילת שאלות
- 14..... מטרות בלימוד מיומנות שאילת שאלות
- 14..... פירוט סוגי השאלות על פי רמת חשיבה
- 15..... שאלות בשלב הלמידה (נשענות על הטקסונומיה של בלום)
- 15..... כיצד עונים על שאלות ברמות השונות?
- 16..... פיצוח שאלה
- 17..... מילות הוראה ופירושן
- 18..... מילות שאלה ומטרותן
- 18..... שאלות בשלב ההוראה (נשענות על הטקסונומיה של בלום)
- 18..... דגם לבניית שיעור על פי הטקסונומיה
- 19..... מיפוי מבחן ע"פ הטקסונומיה של בלום

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

הקדמה

המלמדים והמורים בתלמוד התורה יגעים לילות וימים על מנת ללמד תורה ולעמוד בהספקים תוך שמירה על איכות הלימוד ואהבת התורה. עבודה זו דורשת מאמצים רבים והשקעה אין סופית הרבה מעבר לגבולות תלמוד התורה.

עם זאת, קיימת שחיקה טבעית, בכל הקשור להקפדה על פיתוח מיומנויות הכתיבה. מטבע הדברים, העיסוקים היומיומיים ועבודת החינוך השגרתית עלולים לדחוק לקרן זווית את ההקפדה על מיומנויות הכתיבה והקריאה, כך שאלו לא יקבלו את מקומן הראוי.

ברור לכולנו כי כדי לגדל תלמידי חכמים העוסקים בתורה יש להקנות לבנים את הכלים והמיומנויות המתאימים על מנת שיוכלו ל'שחות' בים התורה.

מתוך כך, אנו רואים לנכון לחזור ולהדגיש את הדרישות הלימודיות בתחומים אלו עליהם יש לתת את הדעת כדבר שבשגרה באופן קבוע ותמידי.

תוכנית זו מיועדת למורה בכיתה ומטרתה לעורר את המורה למודעות בנושא הכתיבה. נעשה ניסיון להקנות כלים בסיסיים והדגשים המותאמים לכל שכבת גיל.

בתוכנית ישנה התייחסות לדרך שבה המורה בכיתה יכול לכוון את התלמידים ולעזור להם לגבש הרגלי כתיבה וקריאה נכונים. התוכנית מיועדת למורים הבאים במגע עם ילדים בכיתה רגילה והיא מכוונת לתת מידע שאינו מיועד לאנשי מקצוע (ריפוי בעיסוק, והוראה מתקנת).

בתוכנית ישנה התייחסות לכל מרכיבי הכתיבה והקריאה. וכן הערות ספציפיות ביחס לשכבת הגיל הנידונה.

הושם דגש על היבטים שיש לתת עליהם את הדעת במסגרת הכיתה לאור ניסיונם של המורים המלמדים.

מה דורשת פעולת הכתיבה מהתלמיד?

פעולת הכתיבה דורשת פעילות רבה של חשיבה: תכנון, גיבוש רעיון, בחירת מילים ומשפטים של הכותב, או של אדם אחר, והעברתם אל הנייר באמצעות פעילות מוטורית אוטומטית. גם פעולת כתיבה טכנית, כאשר הילד אינו צריך לתכנן ולבחור את המילים, אלא המורה "מכתיב" לו אותן, היא פעולה מורכבת המפעילה מכלול חושים ומיומנויות.

חשוב לזכור עובדה זו כאשר אנו, המורים, מכתיבים לתלמיד או מבקשים ממנו לכתוב. **עלינו להיות מודעים למורכבותה של המשימה ולגלות הבנה כלפי ילדים שנתקלים בקשיים בעת ביצועה.**

להלן עיקרם של תיאורי בעיות מצויות בתחום הכתיבה:

1. **כתיבה מרושלת** בכתב יד בלתי קריא כתוצאה מרצון לסיים מהר, או מתחושת קוצר זמן מדומה או אמיתית (למשל בעת מבחן). לעיתים ישנם קשיים אובייקטיביים ראה התייחסות בגוף התכנית.
2. לא תמיד נעשה שימוש באביזרים **תומכי כתיבה**: עיפרון מחודד, מחק, סרגל וכדו'. או שהכתיבה לא מתבצעת על גבי **מחברת מתאימה**: מספר שורות התואם את הבשלות והיכולות המוטוריות של הילד, עובדה הגורמת לכתיבת אותיות לא תקנית וכתב יד בלתי קריא.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

3. ישנן בעיות הנובעות מקשיים בארגון הדף, כמו אי שמירה על שוליים, או חוסר הכרה בצורך: לסמן כותרת, לסמן מספרי שאלות וסעיפים.
4. פעמים רבות אנו מוצאים כי תלמידים "מעטרים" את המחברת בשלל שרבוטים המהווים גורם מסיח בעת הקריאה ופוגעים באסטטיקה של הדף.
5. לא תמיד ישנה הקפדה על כללי הכתיבה: שימוש במשלב לשוני הולם, כתיבה לפי מבנים תקינים, שימוש בקישוריות ומאזכרים, שימוש בסימני פיסוק וכו'.

תוכנית זו מעוררת את מודעות המלמד והמורה על המוקדים בתחום הקריאה והכתיבה עליהם יש לתת את הדעת. נעשה ניסיון לתת הכוונה כיצד להתמודד עם הקשיים הנ"ל במסגרת מליאת הכיתה, מגבלות הזמן, והכלים המקצועיים המצויים בידיו של המורה.

לפני שניגש לעיקרי התוכנית יש לזכור מספר עקרונות יסוד:

א. חשוב להקדיש זמן לשיחה על נושא הכתיבה, ולהביא למודעות התלמיד את ההדגשים המוזכרים להלן.

שימו לב! אין די באמירה חד פעמית יש לחזור ולהדגיש את הנקודות הטעונות שינוי. לעיתים יש להציג את הנושא בפני מליאת הכיתה במטרה לעורר את הנושא.

חשוב לחזור כל פעם על פן אחד שנראה לכם חשוב ורלוונטי. סמנו לעצמכם את ההדגשים עליהם בחרתם לעבוד מידי שבוע. וודאו כי העיקרון הוטמע וכי התלמידים הפכו אותו להרגל של קבע. יחד עם זאת זכרו: אם לא חוזרים על נושא טבעו להישחק ויש לחזור עליו שוב ושוב בהתאם לצורך לפי שיקול דעתכם.

לפני משימה הדורשת בין היתר פעילות כתיבה הזכירו לתלמידים את הכללים בראשי פרקים, עם הזמן יש לפתח מעיין "קודים" לתזכורת.

ב. כאשר יש צורך בהבהרה חוזרת כדאי לציין את הנושא בפני הילד באופן אישי פנים אל פנים בלא שתישמע נימה של ביקורת או קוצר רוח. יש לדעת כי פעולה שהתבצעה מאות פעמים בצורה לא תקינה, היא כבר "חלק בלתי נפרד" מן התלמיד. כשם שהיא מצאה לה מקום עם הזמן, והשתרשה בין יתר ההרגלים שגיבש התלמיד, במהלך ה"קריירה" התלמידאית שלו, לוקח זמן לשרש הרגלים מוטעים ולהטמיע אופני כתיבה נכונים.

ככלל טעויות הופכות חלק ממצואות חיינו במהירות רבה, בעוד פעולת התיקון היא קשה ומסובכת. לדוגמא: עולים חדשים שולטים בסלנג הרבה לפני שלמדו את השפה התקנית.

ג. חשוב לעודד את התלמיד ולעזור לו להבין עובדה זו, לתת אופק חיובי, ולציין כל נקודה של התקדמות. שימו דגש על התהליך ואל תחכו רק לתוצר המוגמר כדי לתת חיזוק. ציינו כל שינוי קטן אפילו אם יש להתאמץ כדי לראותו.

כדאי לציין בפני התלמידים כי מחברת מסודרת או מבחן אשר בו יבואו לידי ביטוי הקפדה על ההדגשים שצינו יזכה את התלמיד בנקודות בונוס. בדרך זו נחזק את המודעות לכתיבה נאותה בעת המבחן, ונגביר מוטיבציה אצל התלמיד.

כולי תקווה כי נראה ברכה בעמלנו ונוכה לגדל בנים ובני בנים העוסקים בתורה בעזרת הכלים שרכשו בתלמוד התורה.

~ 4 ~

תלמוד תורה דביר (ע"ר)

כתב

צורת אותיות

יש להקפיד על הפקה ברורה, במידה והמורה מזהה כתב יד בלתי קריא יש להפנות להתייעצות עם איש מקצוע בתחום. חשוב להקפיד על כתיבה בתוך השורה. בשנים האחרונות רווחת הגישה כי אין משמעות לכיוון הכתיבה, אולם יש לכתוב באופן תקני ומובן. יש להקפיד לא לחבר את האותיות ולכתוב בצורה בהירה.

רווח בין אותיות

יש להקפיד שהאותיות לא תעלנה אחת על גבי השנייה, וכן שלא יהיה רווח גדול מידי בין האותיות. לרווח בין המילים יש חשיבות רבה בכך שהוא מקבע במוח את תבנית המילה. יש לשים לב לכך כי תהליך הכתיבה יש תפקיד גם כמבסס ומקבע את הקריאה המתהווה. זהו ערוץ נוסף שיש לו משמעות ניכרת אצל ילדים רבים.

להקפדה על רווח נכון יש משמעות רבה בעיקר בכיתות היסוד, היא מסייעת לשמור המילה במאגר הזיכרון החזותי במוח, ובכך תורמת לרכישת תהליך הקריאה וביסוסו.

ארגון הכתיבה

שמירה על שוליים, הקפדה על כתיבה בתוך השורות, הדגשת כותרות, כל אלו הם בסיס לארגון חשיבה, והקניית אסטרטגיות למידה בעתיד. הרגלים נכונים של ארגון טקסט יסייעו לתלמיד לארגן מחברת שתהווה כלי למידה יעיל. הדברים נכונים הן לגבי תהליך שימור המידע והפנמתו והן לגבי כתיבה מבחנים ועבודות והפקת תוצרי למידה.

כדאי לציין בפני התלמידים כי מחברת מסודרת או מבחן אשר בו יבואו לידי ביטוי הקפדה על ההדגשים שצוינו יזכה את התלמיד בנקודות בונוס. בדרך זו נחזק את המודעות לכתיבה נאותה בעת המבחן, ונגביר מוטיבציה אצל התלמיד.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

כללים וכלים לשמירה על ארגון כתיבה תקין

מחברת עטופה

כדאי להנחות את התלמידים לעטוף כל מחברת בצבע שונה כדי שאפשר יהיה לזהות מקצוע עם צבע וכדי להימנע מטעויות ושכחה.

עיפרון

יש לפתח מודעות לשימוש בעיפרון מחודד – רצוי להקפיד על עיפרון מתאים למבנה היד (במידת הצורך יש עיפרון משולש מותאם למבנה האנטומי של היד). חשוב לשים לב לאחיזה נכונה של העיפרון. (בין האגודל והאצבע כאשר העיפרון נשען על האמה). השחלת העיפרון דרך כדור גומי או שרוול פלסטי מיוחד, הניתן לרכישה בחנויות לכלי כתיבה, יכולה להוות אמצעי להחזקה טובה יותר של העיפרון.

דרך הצבת המחברת

או הדף עליו התלמיד כותב – כדאי ללמד את הילד להניח את הדף בזווית (כלפי שמאל או ימין בהתאם ליד הכותבת) ולא ישר לפניו. הזזת הדף כלפי מעלה והרחקתו מהגוף מקלה על הכתיבה. בחלקו התחתון של הדף נוח יותר לכתוב כאשר הדף לא נמצא ממש מול הפנים, אלא מעט שמאלה מין המרכז לכותבים בימין, וההיפך לכותבים בשמאל. נסו לעורר את הילד למודעות לגבי מיקום הדף המתאים לו, על מנת שתתאפשר לו כתיבה, שהתנועה הנדרשת לשם ביצועה נוחה ביותר עבורו ואינה מעייפת. חשוב להרגיל את הילד להפעיל את יד שמאל (ימין אצל שמאליים), כיד תומכת בדף, ואשר ממקמת אותו בהתאם להתקדמות הכתיבה על פני הדף.

מצב הגוף בזמן הכתיבה

השולחן והכסא צריכים להיות מותאמים זה לזה ומתאימים לגובהו של הילד, כדי שיוכל לשבת זקוף כך שכפות רגליו מונחות על גבי הרצפה.

מחיקות

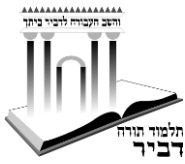
יש לבצע את הפעולה במחק וביסודיות. ריבוי מחיקות יכול להעיד על בעיות מגוונות: בין היתר על התפתחותם של דפוסי עבודה בעלי בקרה עודפת ולעיתים הוא סימן לתפתחותו של דימוי עצמי נמוך או קשיים רגשיים אחרים.

הדגשה

תעשה באמצעות קוים ישרים בעזרת סרגל או לחילופין בעזרת טוש זוהר. רצוי ללמד שימוש קבוע בצבעים לדוגמא: כותרת בצבע צהוב, מילה מנחה בצבע ירוק וכדומה. כדאי להמליץ על שימוש בצבעים מרגיעים את העין (לא ורוד וכתום).

דף נקי מקשקושים

במידה ויש תלמידים הנוהגים לקשקש בשולי המחברת או על השולחן יש לעודד שימוש במחברת "שירבוטים".

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

ניתן לסכם את תפקודו של התלמיד בטבלת מעקב שתצביע על מצבו של תלמיד בתחילת התהליך ועל מגמות ושינויים לאורך התהליך. מן הנתונים ההשוואתיים ניתן יהיה להסיק מסקנות ולמשב את הילד. אפשר לצרף את דף המשוב באופן קבוע לכל מבחן או עבודה. חשוב לבצע תהליך רציף ועקבי ולא להרפות. חשוב לתת לתלמיד עצמו להעריך את עבודתו. פעמים רבות כאשר דף ההערכה עומד לנגד עיניו מתגברת המודעות לכותבה נכונה, וישנה הקפדה על הכללים שנרכשו. בדרך זו התלמיד מפנים את הכללים, והופך אותם להרגל טוב שהוא חלק ממנו.

בתחילת התהליך יש להעמיד לרשות התלמיד זמן רב יותר על מנת שיוכל ליישם את המיומנויות שרכש ואשר עדיין אינן אוטומטיות ועל כן מצריכות זמן רב יותר לביצוע.

טבלת סיכום מצב כתיבה / דוגמא

דף מעקב לבדיקת מבחן					דף מעקב לבדיקת מחברת				
רמת ביצוע					רמת ביצוע				
תבחין כתיבה נבחר					תבחין כתיבה נבחר				
תאריך					תאריך				
				הבחינה מסודרת					המחברת עטופה/לא עטופה.
				שימוש בעיפרון מחודד					שימוש בעיפרון מחודד
				מחיקות					מחיקות
				הקפדה על ציון מספרי שאלה.					עיצוב הדף: כותרות
				הבעה: התייחסות לכל מרכיבי השאלה.					הדגשים
				הבנת מילות השאלה ו/ההוראה.					שוליים
				כתב: צורת אותיות					כתב: צורת אותיות
				רווח בין אותיות					רווח בין אותיות
				ארגון כתיבה					ארגון הכתיבה
				כללי: דף נקי ללא קשקושים, מצב הדף נקי ואסתטי.					כללי: דף נקי ללא קשקושים. אין "אזני חמור", מצב הדף (ישר מקומט).
				כתיב: שגיאות הומופונית					כתיב: שגיאות הומופונית
				שליטה בכללי הכתיב					שליטה בכללי הכתיב
				חיבור בין מילים או השמטת אותיות					חיבור בין מילים או השמטת אותיות

בדף זה תוכלו לבחור הדגשים כיתתיים ואישיים וכן לראות התקדמות אישית ותהליך של צמיחה. ניתן להוסיף סעיפים לכל שכבת גיל בהתאם לתחום המיומנות שאתם חפצים לחזק.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

הצעות לפעילות בנושא מודעות לכללי הכתיבה - בכיתה

רצוי להתחיל את הנושא מפעילות חווייתית. הגישו לתלמיד שני דפים בעלי תוכן זהה לגמרי. כאשר אחד מהדפים כתוב בצורה מסודרת (באופן קיצוני), והשני כתוב ברישול ואי הקפדה מוחלטת על עקרונות הכתב הנכון.

שאלו את הילדים שאלות תוכן, על הדף הראשון. בדקו איתם כמה זמן לקח להם ומה עבר עליהם עד אשר הגיעו לתשובה הנכונה.

קיימו דיון כיתתי על היתרונות שיש לכתיבה תקנית ומוקפדת. (סריקה מהירה, זיכרון חזותי של העמוד ושל תבנית המילה...) ניתן לבצע מעיין תחרות בין שני דפים ולהמחיש לתלמידים את הפערים בזמן ובמאמץ בכל הקשור להפקת מידע מן הכתוב בכל אחד מהדפים.

לאחר שקיימתם דיון והסקתם מסקנות מן הפעילות הכיתתית עיברו עם התלמידים על טבלת הסיכום.

חלקו לתלמידים את הטבלת והנחו אותם לעבור עליה לפני תחילת כל פעולת כתיבה.

לאחר סיום הכתיבה הנחו אותם לבצע פעולת בקרה כאשר הדף מונח לפנייהם.

טיפול נאות בשגיאות כתיב

בעת הקריאה, התלמיד נדרש להתאים קול לנתון חזותי. על מנת להצליח במשימה זו הוא יכול להיעזר ברמזים חזותיים שונים, כגון תבנית המילה ותוכנה. אולם, **לשם ביצוע פעולת כתיבה יש צורך לקשר בין הנשמע או המחשבה לבין המרכיבים החזותיים, השמיעתיים והמוטוריים המתאימים, כאשר את כולם חייב התלמיד לדלות מתוך הידע האישי שטמון בו. הכתיבה מחייבת לפרק את המשפט השלם למילים, ולפרק כל מילה לחלקים הניתנים לכתיבה, ואחר כך להרכיב את החלקים למילים ומשפטים הכתובים כך שכל מי שקורא אותם יוכל להבין את הכתוב.**

כדי לסייע לילד שכתבתו לקויה עד כדי כך שקשה להבין את תוצרי הכתיבה המופקים ע"י, יש לוודא כי הוא שולט בשמות האותיות, בצליל הקולי המתקשר לכל אות, בכתיבת האותיות, והוא בעל יכולת לפרק את המילה לחלקיה השונים ולצרף חלקים למילה ברצף נכון.

יש להדגיש כי הטיפול בקשיים אלו אינו בתחום מיומנותו של המורה בכיתה, זאת ועוד, טיפול זה דורש עבודה פרטנית שתיתן מענה ספציפי לקשייו האישיים של

התלמיד. במקרה זה תפקידו של המורה לאתר, לזהות ולהפנות את תשומת ליבם של הגורמים המתאימים.

במרבית המקרים, קשיי כתיבה נובעים משני גורמים עיקריים:

א. ליקויים באפיק השמיעתי: אבחנה, פירוק, זיכרון והיגוי.

ב. ליקויים באפיק החזותי: אבחנה בשלם ובחלקיו וזכירתם.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

מה אם כן יכול המורה לעשות במליאת הכיתה על מנת לסייע לתלמיד לשפר את הכתיב?

פיתוח תהליכי בקרה עצמית

יש להרגיל את התלמיד לקרוא תמיד את מה שכתב מיד עם סיום הכתיבה, ולתקן שגיאות שהוא מגלה בעצמו. בקרה עצמית עוזרת לתלמיד לגלות רגישות לכללי הכתיב ומסייעת לו ליישם חוקים ידועים שלא השתמש בהם בעת הכתיבה. בדרך זאת באות על פתרון אצל ילדים ללא קשיים חריגים כשלושים אחוזים משגיאות הכתיב.

הדרך הנכונה והיעילה לבדיקת הכתבה ותיקון שגיאות

במידה ונערכת הכתבה בכיתה, **מיד עם סיום הכתיבה** יש לחזור על המילים שהוכתבו, חשוב **לאיית** אותן או **לכתוב** אותן על הלוח. במידת האפשר יש לבצע את שתי הפעולות מכיוון שיש תלמידים שהערוץ השמיעתי שלהם הוא חזק יותר וישנם בעלי עדיפות לערוץ הלמידה החזותי. ככלל, למידה בשני ערוצים היא מועדפת תמיד. כאשר המילים מופיעות לפני התלמיד חשוב לבקש ממנו לתקן **בעצמו** את שגיאותיו. תיקון כזה הוא יעיל יותר ממתן ציון או שימוש בעט אדום שהתלמיד רואה אותם רק מספר ימים לאחר ההכתבה. **מחקרים** (בין היתר מילר וגראהם- חוקרים מובילים בתחום הכתיבה) **מצביעים על כך כי המוטיבציה של התלמיד לבדוק ולתקן את עצמו מהווה גורם משמעותי בהפנמת כתיב נכון**. בזמן ההכתבות חשוב לבקש מן התלמיד לשבץ את המילים בתוך משפטים בעלי משמעות, כך שיוכלו להיעזר בתוכן לכתבה נכונה וכתומך זיכרון.

דרכים להקניית כתיב נכון

השורש: בעברית, לימוד הצורנים, פירושו, בעיקר לימוד שורשים, סיומות וקידומות. אלו יכולים להיות כלי עזר חשוב ללימוד כתיב נכון. הציגו לפני התלמידים שורשים של מילים. ציירו עימם יחד ענפים היוצאים מן השורש. צרו חוקיות כמו: אותיות אית"ן לציון עתיד. למדו את חוקי הלשון ואת כללי העזר בכתיב הנכון. חשוב להזכיר את הכללים בפעולת כתיבה כהערת אגב, מידי פעם, ולא להשאיר את המשימה למסגרת שיעור לשון.

דוגמאות לכללים לכתיב נכון

1. מילים סגוליות כמו **דשא פלא פלא כלא** מסתיימות בא'.
2. כאשר שומעים את הצליל _ בתוך מילה כותבים ע' - **טעם בעל יער כעס לעג**.
3. כאשר שומעים בתחילת שם פועל "לא" כותבים עם האות א' - **לאכול לאסוף לאפות**.
4. כאשר שומעים בתחילת שם הפועל **לע** נכתוב עם ע' - **לעמוד לעבור לעטוף**.
5. כאשר אנו שומעים א-A במילים לועזיות בתחילת מילה או באמצע נכתוב א' **אמריקה ארגנטינה אנלוגיה**.
6. כאשר שומעים בתחילת מילה את הצליל ח' נכתוב בח'- **חבר חמור חלה חריף**.
7. לפני לאות ק' ואחריה באות ע' וח' **לעקור רקע חקלאי לפקח עקשן צחקו מרקחת**.
8. לפני האות ק' נכתוב ת' **לתקן תקלה העתקה להעתיק**.
9. אחרי האות ק' נכתוב ט' **קטף קטע לקמט**.
10. שמות עצם ושמות תואר במין נקבה שסופם ת נכתוב בת' .
11. בבניין התפעל, כאשר האות הראשונה צ' נכתוב ט'- **להצטער, להצטרף, הצטרך**.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

מילים בעייתיות בשכיחות גבוהה

את רשימת המילים הבאות כדאי לשמור על גבי כרטיסיה, כך שיהיה תמיד לנגד עיני התלמיד במידת הצורך. לאחר שמתבצעת הפנמה התלמיד מוותר על הכרטיסייה.

יש לתרגל אותן בגישה רב חושית: קריאה - כתיבה - איות בקול, עד ההפנמה.

א': אבל, או, אם, כאן, אולי, אף, מאוד, אז, אפילו, לאט, איזה, אצל, פתאום, איפה, אשר, איך, את, הלאה, אין, זאת, ודאי, אלא, לא, אלה, לאן, כאשר.

ע': על, עם, עוד, עד, בעד, בעוד, מעט, כמעט, למעלה, לעומת, לפעמים, פעם, כעת, לעיתים, עת-עט, עיתון, עכשיו, עדיין.

מילים קשורות לזמן בע': רגע, עת, מועד, עתה, עידן, שעה.

מילים קשורות למים בט': טיפה, מטר, טל, טיפטוף.

את המילים האלה חשוב לתרגל ולשנן, כפיצוי לזיכרון החזותי החלש של התלמיד, וחשוב שהוא ישלוט בהן שליטה אוטומטית. יש להניח כי בשלב הראשון התלמיד יצטרך לחשוב ולחפש בזיכרונו את הכללים המתאימים, ולכן הכתיבה תהיה איטית.

אולם תרגול ושינון יביא לכך שתהליך הדלייה של הכלל ויישומו במקום הנדרש יהיה אוטומטית ויאפשר כתיבה שוטפת ונכונה. יש לנסות לעזור לתמיד לפתח חשיבה הגיונית, (כערוץ חילופי) אשר תשמש אותו במקום הזיכרון החזותי החלש.

במקרים בהן ישנן שגיאות מרובות וחריגות, או במקרה של כתיבת עבודה יש לעודד שימוש במילון על מנת לפתח ערוץ נוסף כתומך כתיבה.

הצעות לפיתוח הבעה בכתב

מיומנות הבעה בכתב מהווה את אחת הבעיות הקשות של תלמידי ישראל. בבחינת הבגרות הנערכת בכיתה י' נדרשת שליטה במיומנות זו.

חטיבת הביניים וכיתות היסוד חייבות ליטול על עצמן חלק בבניית מיומנויות הבסיס של הבעה.

רוב המטלות בפניהן עומד תלמיד בכיתות יסוד בנויות משאלות סגורות, ודורשות שימוש מזערי בהבעה בכתב. יתרה מכך פעמים רבות החומר הנלמד בשיעורי הבעה נשאר במסגרת שיעורים אלו ואינו מיושם בתחומי הדעת השונים.

נוצר מצב לפיו אנו מעריכים את התלמיד רק על פי התוכן ולא על פי השילוב בין התוכן לאסטרטגיות השונות.

בתהליך למידה נכון יש לתת מענה המשלב בין התוכן לבין הבעה בכתב.

היעד המרכזי בתהליך הקניית מיומנויות הבעה בכתב הוא להביא את התלמיד לכתוב פסקה שיש בה רעיון מרכזי אחד.

לרעיון מתלווים משפטי תימוכין ברמת נימוקים או פירוט. כאשר לכל פירוט מתלווה הסבר, ולבסוף משפט סיום.

ההבעה החופשית בכתב הינה תהליך חשיבתי מופשט הדורש שרשרת ארוכה של פעילויות שמביאות בסופו של דבר לתוצר הכתוב.

מקור הקשיים בהבעה בכתב הן הרבה פעמים בהבעה מילולית דלה, המשולבת בקשיים בארגון החשיבה.

כל אחד משני התחומים הללו יש לחזק בטרם יהיה הילד מסוגל להביע את עצמו בכתב.

~ 10 ~

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

פעילות לפיתוח ההבעה המילולית

אחד הקשיים בתחום זה מתבטא בכך שהילד מתקשה לבטא המילים את מה שהוא מתכוון. תלמידים מרבים להשתמש במילות חלל "כאילו" "את זה" "איך קוראים לזה"...גלו סבלנות ובקשו מהתלמיד לחפש את המילה המדויקת אליה התכוון.

בשלב הראשון בקשו מהתלמיד לנסח את דבריו ע"פ כאשר המורה, או חבר כותב את דבריו. בדרך זו הוא לא יידרש לעשות כמה פעולות בו זמנית ויוכל להתמקד בתפקוד אחד הטעון אימון ושיפור. חשוב להראות לתלמיד שדבריו נכתבים, ולאחר שסיים יש לתת לו לקרא את המשפטים שנכתבו באופן מדויק על פי מה שאמר. עתה יש להפנות את תשומת ליבו למספר המשפטים שהשתמש בהם, לסימני הפיסוק, לשימוש במילות הקישור ו"לתמונה" המתקבלת מתיאורו.

הדגשים בקריאה – תוכנית תכנית לפיתוח מיומנויות קריאה

בכל כיתה קיים עולם של שונות, וישנה קשת רחבה של תלמידים בעלי כישורים דיפרנציאליים. השונות יוצרת צרכים מגוונים ומכתיבה התנסויות ייחודיות, המאפשרות לכל פרט "לקחת" מהן את המתאים לצרכיו. בבחינת המן: "נאמר במן 'לחם' ונאמר 'שמן' ונאמר 'דבש'. בחורים היו טועמים לחם- זקנים טעם דבש, ינוקות טעם שמן" (שמות מדרש רבה כה).

התלמידים בכיתה יוצרים הטרוגניות המצריכה, אותנו המורים, לתת מענה לשונות. מטרת התוכנית להקניית אסטרטגיות הקריאה היא לצייד את המורה בכלים להקניית דרכי עבודה כתנאי ללמידה יעילה ועצמאית.

יש להדגיש כי אימון, תרגול וחזרה בלבד לקליטת הידע שנרכש אין בהם תועלת רבה ללא טיפוח ערנות מטקווגנטיבית: מודעות לגבי המחשבות שהקוראים- לומדים חושבים, השאלות שהם שואלים את עצמם, את הטקסט ואת הסביבה אודות הפעולות, שהם נוקטים תוך תכנון ותזמון דרכי הביצוע בסיטואציה קריאה – למידה.

הערנות המטקווגנטיבית – מערכת על חשיבתית – תפקידה לפקח, לבקר, ולווסת את סוגי הפעולות המנטליות הלוקחות חלק בתהליכי קריאה- למידה, והסדר שבו יש להפעילן.

אין ספק, כי התלמידים יודעים לקרא, מבינים את הכתוב ואינם מגיעים למפגש עם הספר כלוח חלק. מטרתנו היא לבנות אסטרטגיות לקריאה וללמידה, שמאפשרות לתלמיד לאתר, לארגן, לעבד ביעילות את המידע המוצג בכתוב, ולהפעיל את האסטרטגיה המתאימה, הנדרשת בזמן ובמקום הנכון, ובאמצעות זו להביא את התלמיד למצב של קורא ה"שולט" בכתוב ובמידע המוזרם ממנו ולא של קורא ה"נשלט" על ידו.

בניית האסטרטגיות יפתחו את מודעותו של התלמיד לתהליכי הקריאה, ההופכים אותו מקורא אוטומטי לקורא חושב ופעיל.

תלמוד תורה דביר (ע"ר)

בעת תהליך הלמידה חשוב לאפשר לתלמידים:

- א. להבהיר לעצמם את מטרת הקריאה- למידה שלהם.
- ב. לתכנן את דרכי הפעולה לפני הקריאה, במהלך הקריאה ובסיומה.
- ג. להשתמש בגמישות באסטרטגיות השונות שרכשו.
- ד. להעריך האם הושגו מטרות הקריאה.
- ה. ליצור קשר בין המשמעויות החדשות שהופקו לבין הידע הקודם.

הוראת הבנת הנקרא מתחלקת לשלושה מוקדים: ביסוס רמזים טרום קריאה, קריאה מרפרפת, קריאה מעמיקה.

א. פעולות טרום קריאה:

- שימוש בכותרות, תעודת זהות של הטקסט, איורים תרשימים ומפות, שאלות או משימות. בשלב זה מעלה הקורא השערות על הכתוב בקטע.
- ב. קריאה מרפרפת:** קריאת פיסקה ראשונה, קריאת פיסקה אחרונה, קריאת שורות ראשונות של כל פיסקה. בשלב זה נעשות פעולות לאישוש ההשערות או הפרכתן.
- ג. קריאה מעמיקה: קריאת הפסקות תוך כדי בדיקה האם הקורא מבין ועוקב אחר הרעיונות העיקריים. זהו השלב בו הקורא עומד על עיקרי הטקסט ומבסס את השערותיו.

א. פעולות טרום קריאה

- כותרות – מספקות מידע על תוכן הכתוב בטקסט, על מגמת בכתיבה ודעתו של הכותב. בתחילה יש להנחות את התלמידים לבדוק מה הם מבינים או יודעים מעיון בכותרת. לאחר מכן יש לעודד העלאת שאלות רבות ככל האפשר לגבי הכותרת. ככל שהתלמידים ישאלו יותר שאלות הם יכינו את עצמם טוב יותר לקריאת ולהבנת הטקסט. קיימות שלוש סוגי כותרות:
- כותרת עובדתית / אינפורמטיבית- כותרת זו מסכמת במספר מילים מצומצם את עיקרי הטקסט. כותרת פיקנטית-כותרת היוצרת אצל הקורא גירוי לקריאה באמצעות ניגוד, פתגמים וכדומה. כותרת מגמתית-כותרת המייצגת את דעתו של הכותב במטרה להשפיע על הקורא.
- תעודת זהות של הטקסט- תעודת זהות של הטקסט עונה על השאלות: מי כתב את הטקסט? הנמען- אל מי מופנה הכתוב? הבמה- היכן הופיע הטקסט?**
- תאריך הפרסום?**
- תעודת זהות של הטקסט מספקת לקורא רמזים באשר לכוונות הקורא ודעותיו.

- איורים- ציורים, מפות, תרשימים, תמונות והדגשים יכולים לרמוז רבות על תוכנו של הטקסט. **סיכום פעולות טרום קריאה:** ניתוח הכותרת, רמזים חוץ תוכניים כמו: תעודת זהות של הטקסט, עיון במפות איורים ותרשימים, עיון בשאלות ובמשימות. לפני תחילת הקריאה יש להעלות השערות על הכתוב בקטע ולסדר אותן בסדר הגיוני.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

ב. שלב הקריאה המרפרפת

בשלב זה יש לקרא את פסקות הפתיחה והסיום של הקטע, ולנסח את עיקר המידע שניתן להפיק מפסקות אלו.

בשלב זה יש לעמוד על המבנה הפנימי של הטקסט:

1. כלל ופרט- טקסט שיש בו הכללה וכן פירוט המאשר את הכללה.
2. התפתחות כרונולוגית-טקסט שבו התהליך מובא ומתפתח עם התקדמות הזמן, לפי סדר התרחשות הדברים.
3. סיבה ותוצאה-טקסט הדין בתופעה מבחינת סיבותיה וגורמיה.
4. השוואה-טקסט הבנוי על השוואה בין גורמים. יש לעמוד על הקריטריונים להשוואה.
5. כלל ופרט- טקסט שיש בו הכללה וכן פירוט המאשר את הכללה.
6. התפתחות כרונולוגית-טקסט שבו התהליך מובא ומתפתח עם התקדמות הזמן, לפי סדר התרחשות הדברים.
7. סיבה ותוצאה-טקסט הדין בתופעה מבחינת סיבותיה וגורמיה.
8. השוואה-טקסט הבנוי על השוואה בין גורמים. יש לעמוד על הקריטריונים להשוואה.
9. עימות דיון במאמר הבנוי בדגם של דיון, מוצג הנושא שקיימים לגביו חילוקי דעות. בהמשך יציב הכותב את העמדות השונות, כאשר בכל עמדה יוצגו הטענות וביסוסן.
10. בעיה ופיתרון.
11. שאלה ותשובה.
12. ארגון לפי היבטים- מאמר במבנה של היבטים יעסוק בנושא, בתופעה או בבעיה ויבחן אותם מהיבטים שונים, לדוגמה: מדיני, חברתי, חינוכי, תרבותי וכו'.

ג. שלב הקריאה המעמיקה

בשלב זה יש לקרא בעיון את כל הקטע ולבצע אישור או הפרכה של ההשערות שהועלו בשלבי הקריאה הקודמים.

ענה הנחו את התלמידים לקרא כל פסקה בנפרד, לרשום בשוליים בקיצור נמרץ את הנושא המרכזי של הקטע ולסמן משפטי מפתח ומילים מנחות.

משפט מפתח הוא משפט מרכזי אשר בו מגולם הרעיון העיקרי שלשמו נכתבה הפסקה.

משפט מפתח יופיע בדרך כלל בראשית הפסקה. אפשר לנסח משפט מפתח גם כמילת שאלה.

הרעיון המרכזי מבטא את עיקרו של הטקסט והוא מנוסח לרוב במשפט אחד או במספר מצומצם של משפטים. על מנת לזהות את הרעיון המרכזי כווננו את התלמידים לשאול: מה נאמר בטקסט באופן ככלי על הנושא? התשובה על השאלה תהיה הרעיון המרכזי.

מיומנות שאילת שאלות

מטרות בלימוד מיומנות שאילת שאלות

המורה	התלמיד
1. יבחין בין שאלות בשלב הלמידה לשלב ההוראה.	1. ילמד לשאול שאלות ברמות שונות.
2. ילמד להבחין בין שאלה נכונה לשאלה שאינה נכונה. * ראה טבלה מפרטת.	2. ילמד לזהות שאלות ברמות שונות ולענות עליהן באופן המתאים.
3. ילמד לחבר שאלות מגוונות ובכל הרמות.	3. ילמד לפצח שאלות ולבנות תוכנית תשובה.
4. ילמד לזהות קשיים על פי שאלות התלמיד ויוכל לזהות מסוגלות ורמת חשיבה.	4. ישתמש בשאילת שאלות ובפיצוח כאמצעי לשליטה בכל תהליך של רכישת ידע בכל השלבים.
5. יוכל לקבל תמונה על מידת השליטה בחומר במהלך תהליך ההוראה.	5. ישפר את יכולתו הלימודית והישגיו.
6. ישפר את מיומנויות התלמידים ויסייע להם להיות לומדים עצמאיים.	6. יוכל להגיע לבניית עבודת חקר ולשלב של לומד עצמאי.

תהליך חשיבה ולמידה בכלל זה, מתחיל בשאלה. ההוראה האפקטיבית שמה במרכז את השאלה הנכונה.

"זוה שאינו יודע לשאול את פתח לו".

פירוט סוגי השאלות על פי רמת חשיבה

- א. **שאלות ברמת ידע:** רמת הבסיס היא הרמה המוכרת ביותר. התשובות לרמת הידע מצויות בטקסט בצורה מפורשת. קל לזהות אותן ואין עליהן ויכוח. נעשה שימוש במילות השאלה: מי? מה? כמה? היכן? מדוע? (רק כאשר התשובה נאמרת במפורש).
- ב. **שאלות ברמת הבנה:** זוהי רמה ההופכת את השאלות לקשות יותר. שאלות ברמה זו מחייבות: הבחנה ביו עיקר לטפל, הבחנה בתהליך מתפתח-זיהוי שלבים, איתור סיבות ותוצאות, הבחנה בין דומה ושונה ויכולת עריכת השוואה.
- ג. **שאלות ברמת יישום:** בבית ספר יסודי זוהי בדרך כלל שאלת בונוס. בחינות הבגרות בתנ"ך, בספרות (באופן חלקי) ובאזרחות נשענות על שאלות הדורשות יישום.
- ד. **שאלות ברמת ניתוח:** שאלות ברמה גבוהה. שאלות אלו מחייבות להגיע להכללה מתוך פרטים, ולזהות את הפרטים מתוך ידיעת הכלל.
- ה. **שאלות ברמת יצירתיות והרכבה/סינתזה:** כמעט ולא נשאלות שאלות ברמה זו בבית הספר. בשאלות אלו מתבקשים התלמידים לנתח בעיות על בסיס החומר הנתון.
- ו. **שאלות ברמת שיפוט:** זוהי הרמה הגבוהה ביותר המחייבת התייחסות לכל הרמות על מנת לענות תשובה. שאלות ברמת שיפוט מחייבות: הערכת הבעיה והפתרון על בסיס הנתונים הידועים, והבעת דעה אישית על בסיס הידע.

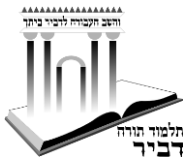
תלמוד תורה דביר (ע"ד)

שאלות בשלב הלמידה (נשענות על הטקסונומיה של בלוס)

שאלות העוזרות להגיע לשיפוט	שאלות העוזרות להגיע לפתרונות יצירתיים	שאלות העוזרות להערכה	שאלות העוזרות להגיע למשותף	שאלות העוזרות להסיק מסקנות	שאלות העוזרות לזהות, למיין לסכם ולהגדיר.
דורשות יכולת שיפוט.	דורשות יכולת הרכבה וסינתזה	דורשות יכולת הערכה	דורשות יכולת הכללה	דורשות יכולת אנליזה	מצביעות על הבנה
האם הדרך בה בחר הגיבור היא דרך מוסרית בחברה שלנו?	איך היית נוהג לו היית אתה במקום?	האם ההסבר שלך בנוי באופן הגיוני?	מה משותף לשני אירועים אלה?	מה אתם לומדים על הדמות מתוך התנהגותה?	כיצד הייתם ממיינים את ראשי הפרקים?

כיצד עונים על שאלות ברמות השונות?

- יש לדעת כי כל רמה נשענת על האינפורמציה הנתונה בטקסט, אולם היא אינה מסתפקת בו (מלבד ברמת הידע).
- ידע- התשובה מופיעה במפורש בטקסט. אין לצטט את הנאמר, אלא אם כן יש בקשה מפורשת בשאלה. יש להמיר את מילות הטקסט לשפה של הכותב ולהקפיד על משלב לשוני מתאים.
 - הבנה-התשובה נשענת על ידיעת הטקסט, אולם מתייחסת לרעיונות הנובעים מתוך המידע. מטרת התשובה לבדוק אם הקורא מבין את הנקרא, ולאחר מכן: לערוך השוואה, לתאר מצבים או לציין רעיונות עיקריים.
 - יישום- התשובה דורשת הכרת עקרונות וכללים ויישומם של תכנים שלא נלמדו בכיתה.
 - ניתוח-בדיקת הבנה ברמה גבוהה. יש צורך בהבנת המסקנות והטיעונים מהן הן נובעות. יש להבין סיבות לתופעה המופיעות בחומר הרלוונטי.
 - יצירתיות- בשאלות אלה יש לבטא מקוריות לפתרון בעיות, אולם יש לזכור תמיד את הקשר לנושא.
 - שיפוט- כל הבעת דעה חייבת להיות מנומקת, כשהיא נשענת על עובדות מדויקות וברורות מתוך הטקסט. ללא הסתמכות על הטקסט התשובה לא עונה על הדרישות הלימודיות.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

פיצוח שאלה

לכל שאלה ישנו מבנה מסוים. הכרת המבנה מקלה על ה"פיצוח", ובהמשך, מבטיחה את הצלחת כתיבת התשובה.

בכל שאלה ניתן להבחין במילות שאלה ו/או במילות הוראה. כמו כן יש בכל שאלה היגד, ולעיתים אף יותר מהיגד אחד.

תחילה יש לאתר את נושא השאלה (או נושאי) השאלה והיחס ביניהם. יש לסמן את מילות ההוראה ולסמן אותן.

קריאת מילות ההוראה וסימונן מהווה שלב משמעותי בהצלחת השימה. הנחו את התלמידים לא לדלג על שלב זה !!!

חשוב להנחות את התלמידים ל**מתוח קו אחד מתחת למילות ההוראה ושני קווים מתחת למילות שאלה**. **להקיף את מילות המספר וההדגשה**. דוגמא: * ציינו שתי פעולות שנצטוו ישראל לעשות לפני מעמד הר סיני והסבירו אותם.

*רשמו רק את הפעולות שעשו הכוהנים בעת מעבר הירדן.

שאלות יכולות להוות גם מקור לדלית אינפורמציה, הן יכולות לתת מידע לגבי תוכן הטקסט, הרבה פעמים הן רומזות גם על מבנה הטקסט. לכן כדאי לקרא שאלות בשלב טרום קריאה. יש להוריד את מילות ההוראה והשאלה ולקרא את החלק הנוטר בלבד. מתוך ההיגד, ניתן ללמוד על תוכנו של הטקסט.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

מילות הוראה ופירושן

מילת הוראה	פרשנות	הסבר	דוגמה
השווה	הבא את הדומה והשונה	בניית טבלה ותבחינים להשוואה	השווה בין תאור בריאת האדם בבראשית א', לתיאור... בבראשית ב'.
הבדל	הבא רק את הנק' השונות ודון בשונה	הבא רק את הנקודות השונות וכסם המשפט את המבדיל ואת המשותף.	הבדל בין מאפייני העולים בעליה הראשונה לבין מאפייני העולים בעלייה השנייה.
הסבר	תן באור לנושא, מצא את ההקשרים לסיבות, לגורמים לתוצאות.	רצף של משפטים מקושרים. הרעיון המרכזי בראש הפסקה. פיתוח פיסקה.	הסבר את הגורמים להתחממות כדור הארץ.
תאר	ספר במילים שלך את המוטיבים העיקריים	רצף של משפטים מקושרים.	תאר את דמותה של הרבנית. (בתהילה)
הגדר	עמוד על משמעות המושגים.	משפט הגדרה	הגדר את המושג...
דון	בחן את הנושא מנקודות מבט שונות.		דון בהיבטים השונים הנובעים מההחלטה להנהיג תלבושת אחידה.
הוכח	בסס את אמיתות הנושא ע"י מתן הוכחות ממשיות או ע"י מתן סיבות הגיוניות.	רצף של משפטים מקושרים בעלי לכידות מבנית.	יש הסוברים כי... הוכח סברה זו.
סכם	מסור בקצרה את הנקודות העיקריות.	רצף של משפטים מקושרים בעלי לכידות מבנית.	סכם את עיקרי דבריו של ה' ליהושע עם היכנסו לתפקידו.
הדגם	הבא דוגמאות כדי להחיש את הרעיון, התפיסה או העמדה.	רצף של משפטי דוגמה מתוך הקטע בשפתו של התלמיד.	ה' הקשה את לב פרעה. הדגם את הדברים מתוך הכתוב.
הצג	כתבו את הפרטים והתוכן הנוגעים לאובייקט התיאור.	רצף של משפטים.	הצג את רצף הפעולות שעשו בני ישראל לפני היציאה ממצרים.

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

מילות שאלה ומטרות

מילות השאלה	ציון מטרת השאלה
איפה? לאן? היכן? מאין?	שאלות לאיתור מקום.
מה? מי? איזה?	שאלות של הגדרה.
מתי? ממת? עד מתי?	שאלות לאיתור זמן.
מדוע? למה?	שאלות לאיתור סיבה.
איך? כיצד?	שאלות לאיתור אופן סיבה.
כמה?	שאלות לאיתור כמות.
לשם מה? למה?	שאלות לאיתור תכלית.

שאלות בשלב ההוראה (נשענות על הטקסונומיה של בלוס)

דגם לבניית שיעור על פי הטקסונומיה

פתיח	שלב ההוראה/ הצגת מטרה	שלב למידה/הפעלה	שלב אחרון של השיעור	ש.ב./משימה חוץ כיתתית.
שאלות מוטיבציה ומיקוד	שאלות דרכן מוצג הרעיון המרכזי	שאלות פיתוח שאלות מפרשות או מבהירות מצב, מנתחות, מכוונות להסקת מסקנות.	שאלות סיכום	שאלות יישום
הובלת התלמיד לנושא מתוך עולמו המוכר שימוש בידע קודם	מעבר לגרעין השיעור	שלב בו התלמידים קוראים ועונים על דף עבודה	שלב בו התלמידים אוספים את הידע ומסיקים מסקנות על מה שעבר בשיעור.	שלב בו התלמידים מתרגלים ומיישמים באופן עצמאי את הידע המיומנויות והתוכן שרכשו בשיעור
גירוי	הבנה בסיסית	ניתוח	יצירת הכללה	יכולת יישום
מה מרמזת לך הכותרת על הכתוב במאמר? לשלושה חלקים.	לפניכם השלבים שעובר החוק חלקו אותם לשלושה חלקים.	עברו על כל שלב חקיקה וכתבו מה תפקידו הפורמלי.	בנו תרשים זרימה המציג את תהליך הפיכת החוק לחוק רשמי.	הציעו חוק משלכם והעבירו אותו את כל התהליכים על קבלתו ופרסומו

~ 19 ~

תלמוד תורה דביר (ע"ד)

מיפוי מבחן ע"פ הטקסונומיה של בלום

רמה 6	רמה 5	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1	מספר השאלה	